

مقاله پژوهشی: نیازسنجی آموزش‌های علوم راهبردی امنیت ملی دانشکده پیامبر

اعظم (صلوات... علیه) دانشگاه عالی دفاع ملی

20.1001.1.20084897.1400.19.86.8.5

حسن قاضی^۱، حسن شیرازی^۲

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۸/۰۸

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۷/۰۸

چکیده

تعامل آموزشی بین‌المللی در حوزه دفاع و امنیت برای همه کشورها دارای اهمیت است. در جمهوری اسلامی ایران، اهداف مصرح در سند نقشه جامع علمی نیروهای مسلح بر تعامل آموزشی با سایر کشورها تأکید دارند. در اساسنامه دانشگاه عالی دفاع ملی آمده است که دانشگاه می‌تواند به آموزش داوطلبان کشورهای مسلمان و دوست بپردازد. دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) با همین هدف تأسیس شده است. از آنجاکه نیازسنجی آموزشی نخستین گام در فرایند برنامه‌ریزی آموزشی به شمار می‌رود، این تحقیق باهدف مشخص کردن نیازهای آموزشی علوم راهبردی حوزه امنیت ملی در دانشکده مذکور انجام شده است. سؤال اصلی تحقیق این است که «نیازهای آموزشی علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی دانشجویان دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) دانشگاه عالی امنیت ملی کدام‌اند؟». روش انجام پژوهش زمینه‌ای - موردی بوده و جامعه آماری ۶۵ نفر از خبرگان حوزه‌های مرتبط با موضوع است که به‌صورت تمام شمار به کار گرفته شده است. تحلیل داده‌ها به دو روش تحلیل اهمیت - عملکرد و تحلیل مؤلفه‌های کلیدی صورت گرفته و نتیجه تحقیق حاکی از وجود ۲۸ نیاز آموزشی برای دانشجویان دانشکده مزبور در علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی است.

واژگان کلیدی: امنیت ملی، برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه)، نیاز آموزشی،

نیازسنجی آموزشی

^۱ دانشجوی دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) hsngh_af@yahoo.com

^۲ دانشیار امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی

مقدمه

نقشه جامع علمی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به روشنی بر «کسب مرجعیت علمی دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و پژوهشی نیروهای مسلح در سطح ملی و بین‌المللی» تأکید شده است. (سند نقشه جامع علمی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، ابلاغی ۲۰ اردیبهشت ۱۳۹۹: ۸) در بند چهارم نظام تربیت و آموزش نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در افق چشم‌انداز، این نظام دارای قابلیت تعامل و همکاری آموزشی و پژوهشی کارا و اثربخش در بین سازمان‌های نیروهای مسلح و در سطح ملی و بین‌المللی توصیف شده است. (کلیات نظام جامع تربیت و آموزش نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران)

در تبصره ذیل بند دوازدهم از ماده ۶ (مأموریت و وظایف) اساسنامه دانشگاه عالی دفاع ملی تصریح شده است که دانشگاه می‌تواند داوطلبان کشورهای مسلمان و دوست را با رعایت کلیه مقررات و پس از سیر مراحل تصویب فرماندهی معظم کل قوا موردپذیرش قرار داده و در آموزش شرکت دهد. (اساسنامه دانشگاه عالی دفاع ملی) در اجرای این بند از اساسنامه، در سال ۱۳۹۰، دانشکده مزبور تحت عنوان دانشکده دانشجویان خارجی به صورت غیرفعال در جدول سازمان دانشگاه منظور شد. در تاریخ ۹۵/۳/۲۹ ساختار دانشکده پیامبر اعظم (صلوات ... علیه) به عنوان چهارمین دانشکده دانشگاه عالی دفاع ملی به تصویب رسید و ابلاغ شد و عنوان «دانشکده بین‌المللی علوم راهبردی پیامبر اعظم (صلوات ... علیه)» برای آن تعیین گردید.

یکی از مهم‌ترین دروندادهای نظام آموزشی دانشکده پیامبر اعظم (صلوات ... علیه) فراگیران آن است که از کشورهای دوست و مسلمان معرفی و گزینش می‌شوند. آموزش این فراگیران به‌عنوان فرایند اصلی عملیات در این نظام آموزشی ایجاب می‌کند که در ابتدا نیازهای آموزشی آنان برای شکل‌گیری توانمندی‌های حاصل از آموزش مشخص شود. دغدغه اصلی منتج به تولید مسئله در این تحقیق این است که این نیازسنجی برای دانشکده مزبور انجام نشده و نیازهای آموزشی معین نشده است. بدون شناسایی نیازهای آموزشی، نمی‌توان نسبت به تولید محتوا و اجرای آموزش در این دانشکده اقدام کرد؛ بنابراین، لازم است برای تعیین رشته‌های تحصیلی آن، نیازسنجی آموزشی که مختص این دانشکده باشد انجام پذیرد. به همین دلیل، هدف این پژوهش آن است که نیازهای آموزشی علوم راهبردی امنیت ملی در دانشکده مزبور را مشخص نماید. مسئله این تحقیق این است که «نیازهای آموزشی دانشجویان این دانشکده چیست؟»

دانشگاه عالی دفاع ملی

اهمیت این تحقیق از آن‌روست که با تعیین نیازهای آموزشی، گام نخستین و اساسی برای تعیین رشته‌های آموزشی این دانشکده برداشته می‌شود که موجب عملیاتی شدن فرایند آموزش خواهد شد و این به توسعه دانش حوزه دفاع از طریق اشتراک و تبادل آرا و اندیشه‌ها با اندیشمندان سایر کشورها کمک می‌کند و روند توسعه آموزش عالی بین‌المللی و تعامل آموزشی بین‌المللی در حوزه امنیت ملی را سهولت می‌بخشد.

هدف اصلی این پژوهش، شناسایی نیازهای آموزشی علوم راهبردی امنیت ملی دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) است؛ بنابراین، تحقیق حاضر به این سؤال پاسخ داده است که «نیازهای آموزشی علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی دانشجویان دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) دانشگاه عالی امنیت ملی کدام‌اند؟»

مبانی نظری

- پیشینه تحقیق:

تحقیقات متعددی مرتبط با موضوع پژوهش حاضر مورد بررسی قرار گرفت که از آن جمله‌اند: علیرضا شیخ (۱۳۹۷) در رساله دکتری خود با عنوان «بازطراحی نظام تربیتی، آموزشی-پژوهشی دانشکده دفاع ملی با تأکید بر تدوین رشته‌ها و گرایش‌ها» نیازهای آموزشی صحنه جنگ جمهوری اسلامی ایران را شناسایی و ارائه کرده است. اسکندر صفری (۱۳۹۵) نیز در رساله دکتری خود با عنوان «بازطراحی نظام آموزشی - پژوهشی دانشکده امنیت ملی بر اساس نیازسنجی فرماندهان و مدیران سطوح راهبردی با تأکید بر رشته‌ها و گرایش‌ها» با شناسایی ۲۰ توانمندی و ۱۳۳ نیاز آموزشی فرماندهان و مدیران سطوح راهبردی امنیت ملی، سه رشته تحصیلی معرفی کرده است. همچنین محمود معین‌الدینی (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «نیازسنجی آموزشی مسائل راهبردی اجتماعی» به این نتیجه رسیده است که بین وضعیت موجود و مطلوب آموزش مدیران راهبردی عرصه اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد.

- مفهوم شناسی:

تاریخچه طراحی آموزشی

الگوی سیستم‌های آموزشی که نوعی نظم رسمی محسوب می‌شود، مدت‌های مدیدی است که در حال پیدایش و شکوفایی است. سهم متفکرانی مانند ارسطو، سقراط و افلاطون با توجه به اساس شناختی یادگیری و حافظه بعدها در قرن سیزدهم توسط فیلسوفی به نام سنت توماس اکویناس گسترش داده شد. چهارصد سال بعد، جان لاک نظریه ارسطو در مورد جایگاه ابتدایی

انسان در خلأ فکری را با ذکر این مطلب که تقریباً تمام استدلال‌ها و دانش‌ها را باید از راه تجربه به دست آیند، گسترش داد. سپس با ورود به قرن بیستم، جان دیویی عقاید مختلفی را در مورد فلسفه آموزش ارائه کرد که باعث ارتقاء این دیدگاه شد که یادگیری در صورتی حالت بهینه و مطلوب پیدا می‌کند که با عمل همراه باشد. تا به استعمال عادت‌وار حقایق انجامد. با نزدیک شدن به دهه ۱۹۲۰، به تدریج یک شیوه رفتاری در فلسفه آموزشی حاکم شد. (جانفشان و همکاران، ۱۳۸۸: ۱)

واژه طراحی آموزشی برای اولین بار در زمینه‌های نظامی و تجاری در سال ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰ میلادی به صورت نظام‌مند به کاررفته است. (کشاورزمهر و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۵) پس از آن در دهه ۱۹۷۰ میلادی و بعد از آن مدل‌های مختلفی توسط متخصصان این حوزه و حوزه‌های مرتبط ارائه گردید. (پیرا، ۱۳۹۸: ۷۲) از جمله آن‌ها می‌توان به مدل‌های گانیه و بریگز^۱ (۱۹۷۰)، مریل^۲ (۱۹۸۱)، جانسن^۳ (۱۹۹۹)، فردانش (۱۳۸۳) و زارعی زوارکی (۱۳۹۰) اشاره کرد. (زارعی زوارکی، ۱۳۹۱: ۲۵۹) مدل‌های طراحی آموزشی طرح و نقشه‌ای برای دستیابی به نتایج موردنظر است. از آنجاکه نتایج، شرایط و روش‌های متعددی در انواع موقعیت‌های آموزشی وجود دارد، بنابراین، مدل‌های طراحی آموزشی نیز بسیار متنوع و متعددند. (وکیل جزی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۱)

نیازسنجی

رویس و همکاران در کتاب «نیازسنجی» منتشرشده توسط انتشارات دانشگاه آکسفورد به سال ۲۰۰۹، نیازسنجی را به بیان ساده «فرایندی که تلاش می‌کند کاستی‌ها را برآورد کند» تعریف کرده‌اند و می‌گویند که این تعریف می‌تواند دربرگیرنده توصیفات زیر باشد:

- نیازسنجی روشی برای تخمین کاستی‌هاست.
- نیازسنجی شامل هرگونه تلاشی برای تعیین نیازهاست.
- نیازسنجی فعالیتی است که فاصله‌ها و شکاف‌ها را اندازه‌گیری می‌کند. (رویس و همکاران،

(۲۰۰۹: ۳)

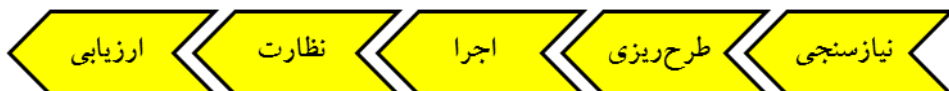
1- Gagné and Briggs

2 - David Merrill

3 - Johnson

دانشگاه عالی دفاع ملی

در اهمیت نیازسنجی باید گفت که نیازسنجی می‌تواند کیفیت تصمیم‌ها را بالا ببرد و در نتیجه به بهبود عملکرد و دستیابی به نتایج مطلوب منتهی شود. بهبود نتایج (حرکت از نتایج کنونی به عملکرد مطلوب) عموماً تلاشی ارزشمند محسوب می‌شود. (واتکینز و همکاران، ۲۰۱۳: ۶)

شکل ۱: چارچوب کلی بهبود عملکرد (واتکینز و همکاران، ۲۰۱۲: ۶)

نیازهای آموزشی

نیازهای آموزشی به نیازهایی اطلاق می‌شود که از طریق آموزش قابل‌رفع است. نیاز آموزش تغییرات مطلوبی است که در فرد یا افراد از نظر دانش، مهارت و یا رفتار باید به وجود آید تا فرد یا افراد مزبور بتوانند وظایف و مسئولیت‌های خود را در حد مطلوب و استاندارد انجام دهند. (معین‌الدینی، ۱۳۹۸: ۲۰۶) نیازسنجی یکی از دروندادهای سیستم آموزشی است که مبنای اساسی طرح‌ریزی، اجرا و ارزش‌یابی سیستم‌ها قرار می‌گیرد. (سمعی زفرقندی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۹) از نظر سیمونا، نیاز فاصله میان وضعیت کنونی دانش یا مهارت فرد با یک معیار مشخص است. (سیمونا، ۲۰۱۲، ۲۷) رهنورد بیان می‌دارد که «نیازسنجی فاصله میان صلاحیت و شایستگی فرد در حال حاضر و سطح بالاتری از صلاحیت است که برای کارایی مؤثر وی ضروری است». (رهنورد، ۱۳۹۰: ۶۵) الجهوری در رساله خود آورده است که می‌توان گفت که مقایسه واقعیت کار مورد انتظار یا مطلوب، نیاز به آموزش را آشکار می‌کند. (الجهوری، ۲۰۱۳: ۲۳) به عقیده عباس‌زادگان، تعیین نیازهای آموزشی نقطه آغاز هر آموزشی است. (عباس‌زادگان و همکاران، ۱۳۸۸: ۵۶)

نیازسنجی آموزشی

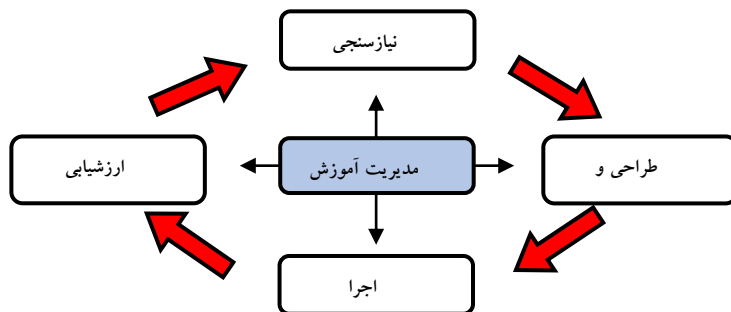
نیازسنجی آموزشی شامل گردآوری داده‌ها یا اطلاعات درباره یک برنامه آموزشی بالقوه است. نیازسنجی فرایندی مداوم است که خود هدف محسوب نمی‌شود. بلکه بخش درونی از یک طرح‌ریزی است. سنجش نیازهای آموزشی بی‌نهایت مهم است و گاه بخش دشوار فرایند طراحی آموزشی به حساب می‌آید. (پالاسیوس^۱، ۲۰۰۳: ۷) باربازت فرایند نیازسنجی را چنین

^۱ - Kolette N. Palacios

بیان می‌کند که «نیازسنجی آموزشی یک فرایند سه مرحله‌ای است؛ بنابراین، باید در مورد چگونگی انجام هر یک از تجزیه و تحلیل‌ها بر اساس این سه مرحله تصمیم‌گیری کرد: یکم، جمع‌آوری اطلاعات؛ دوم، تجزیه و تحلیل اطلاعات و سوم، طراحی و ارائه برنامه آموزشی^۱». (باربازت^۲، ۱۳۹۰: ۵) در کتاب طراحی آموزش اثربخش نوشته گری آر. موریسون^۳ و همکاران وی سنجش نیازها در چهار مرحله برنامه‌ریزی، جمع‌آوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل داده‌ها و تنظیم گزارش نهایی تقسیم شده است. (شیخ، ۱۳۹۵: ۷۸ - ۷۵)

جایگاه نیازسنجی و رابطه آن با برنامه‌ریزی آموزشی

شاید یکی از ساده‌ترین و اصولی‌ترین تعابیر درباره جایگاه نیازسنجی در چرخه مدیریت آموزش را بتوان از نمودار ارائه‌شده توسط نصری و همکاران دریافت. در این برداشت، «نیازسنجی» آموزشی با تکیه بر داده‌های دریافتی از فرایند «ارزشیابی آموزشی» به انجام می‌رسد و حاصل آن برای «برنامه‌ریزی آموزشی» به‌کاررفته می‌رود تا همه‌چیز را آماده ورود به مرحله «اجرا» نماید. (نصری و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۵۰)

شکل ۲: جایگاه نیازسنجی در فرایند مدیریت آموزش (نصری و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۵۰)

اصول نیازسنجی آموزشی

با وجود این‌که برای انجام فرایند نیازسنجی الگوها، روش‌ها و فنون متفاوتی وجود دارد و هر کدام متناسب با هدف و کاربرد نیازسنجی مورد استفاده قرار می‌گیرند، انجام این فرایند نیازمند رعایت یکسری اصول زیربنایی شناسایی شده در این حوزه به شرح زیر است:

¹ - Developing a Training Plan

² - Jean Barbazette

³ - Gary R. Morrison

دانشگاه عالی دفاع ملی

افزایشی بودن: افزایشی بودن نیازسنجی به درجه تعین و صراحت نیازها در هر یک از سطوح نیازسنجی بستگی دارد هر قدر دایره نیازسنجی محدودتر شود و از سطوح وسیع و ملی به سطوح محدود و منطقه‌ای حرکت کند، نیازها وسیع‌تر و درعین حال دقیق‌تر خواهند بود (جهانیان و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۵)

اولویت‌بندی: این اصل نه به تعیین نیازها، بلکه به تعیین میزان اهمیت و ضرورت توجه به آن‌ها مربوط می‌شود. انواع نیازها را نمی‌توان در یک‌زمان و یک دوره تحصیلی پاسخ داد؛ بنابراین، به دلیل ویژگی‌های دوره یا مقطع تحصیلی، ماهیت نیاز و امکانات و محدودیت‌های گوناگون اولویت‌بندی نیازها لازم و ضروری است. (ملکی، ۱۳۹۷: ۵۴)

پویایی: برنامه‌ریزی فرایندی پویا و جامع و دربرگیرنده مؤلفه‌های طراحی و اجرا و ارزشیابی است؛ بنابراین نیازسنجی باید به‌عنوان یک فرایند پویا در نظر گرفته شود که در کلیه مراحل برنامه‌ریزی دارای کاربرد عملی و مؤثر است. (جهانیان و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۵)

پیوند واقعیت با آرمان: هر چند در نیازسنجی باید واقعیت‌ها را به‌خوبی شناخت و مبنا قرار داد، ولی این اقدام کفایت نمی‌کند. در نیازسنجی باید دو بعد واقعیت و آرمان را باهم در نظر گرفت و به ترکیب اثربخش آن‌ها پرداخت. (ملکی، ۱۳۹۷: ۵۴)

تداوم: نیازها با توجه به تحولات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و علمی تغییر می‌کنند. گاهی این تغییرات به‌قدری سریع است که باید همه‌ساله از آن‌ها آگاهی پیدا کنیم و در برنامه‌های درسی دخالت دهیم. (همان: ۵۴)

تعهد: از لحاظ لغوی، تعهد عبارت است از اعتقاد به امری و ایمان داشتن به آن. هر فعالیت نظام‌داری که مستلزم تخصیص منابع، زمان و انرژی باشد، نیازمند وجود تعهد است، زیرا مطالعات نشان می‌دهد که احتمال موفقیت هر طرح یا برنامه‌ای تنها هنگامی افزایش می‌یابد که مجریان و شرکت‌کنندگان نسبت به آن نوعی تعهد و احساس مسئولیت داشته باشند؛ بنابراین، موفقیت نیازسنجی در برنامه‌ریزی نیز بستگی تام به وجود تعهد و ایمان عمیق نسبت به اهمیت و ضرورت آن دارد. (جهانیان و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۵)

تناسب با دوره تحصیلی: با این‌که فرایند نیازسنجی اصول و روش‌هایی دارد، به‌کارگیری آن‌ها با توجه به نوع دوره تحصیلی متفاوت است. ویژگی‌های دوره تحصیلی به چگونگی نیازسنجی

جهت می‌دهد و در تعیین منبع، نوع، وسعت و روش گردآوری اطلاعات مؤثر است. (ملکی، ۱۳۹۷: ۵۴)

جامع‌نگری: همه جنبه‌های گوناگون نیاز از قبیل فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، اعتقادی، معنوی مهم‌اند و نمی‌توان از آن‌ها چشم‌پوشی کرد. انسان ذاتاً چندبعدی است و نیازسنجی برای تهیه برنامه‌ای انجام می‌گیرد که انسان چندبعدی را تربیت کند. (ملکی، ۱۳۹۷: ۵۴)

عینیت: نیازسنجی باید تا حد امکان از عینیت کافی برخوردار باشد. داده‌های به‌دست‌آمده باید دارای اعتبار لازم بوده، سلیقه‌ای و ذهنی نباشد. (فتحی و اجارگاه، ۱۳۹۲: ۲۵)

کفایت و وثاقت اطلاعات: برای تشخیص نیاز باید اطلاعات گردآوری‌شده کافی و مطمئن باشد. کفایت اطلاعات را حجم آن تأمین می‌کند، وثاقت آن را نوع اطلاعات معین می‌سازد. (ملکی، ۱۳۹۷: ۵۴)

مشارکت: نیازسنجی عمدتاً یک فرایند مشارکتی است. نیازسنجی مستلزم مشارکت فعال تمامی صاحب‌نظران، گروه‌های مرتبط درون‌سازمانی و حتی برون‌سازمانی است. (فتحی و اجارگاه، ۱۳۹۲: ۲۵)

واقع‌گرایی: نیازسنجی فرایندی است که به‌موجب آن اطلاعات دقیق، عملی و سودمند برای برنامه‌ریزی فراهم می‌گردد. (جهانپان و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۵)

روش‌ها و فنون تعیین نیازهای آموزشی

فارس القاضی (۲۰۱۶) روش تعیین نیازهای آموزشی را شامل مراحل (۱) تحلیل سازمان از مرحله شروع هدف‌ها تا نقشه‌های سازمان‌دهی، (۲) تحلیل شغل‌های مدرسان و کارمندان، (۳) تحلیل فرد از نظر نگرش‌ها، توانمندی‌ها و مهارت‌ها و (۴) استفاده از بررسی‌های مکتوب و روشن که همه جوانب کار را پوشش دهد عنوان کرده است. (فارس القاضی، ۲۰۱۶: ۲۰۸۰)

سایر نوشتارها و ادبیات این حوزه نیز روش‌های متعددی را برای نیازسنجی ذکر کرده‌اند که برخی از رایج‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

طوفان مغزی یا بارش مغزی: این فن به‌ویژه زمانی به کار گرفته می‌شود که افراد شرکت‌کننده در نیازسنجی در قالب گروه‌های مشورتی سازمان‌یافته باشند و منبع اصلی اطلاعات را تشکیل دهند. استفاده از این فن می‌تواند منجر به شناسایی مقاصد، اهداف، راه‌حل‌ها و طرق اجرای یک برنامه درسی گردد. (فتحی و اجارگاه، ۱۳۹۲: ۱۵۲)

دانشگاه عالی دفاع ملی

سناریونویسی: در این روش، عواملی که در آینده بر سازمان یا شغل اثر می‌گذارند و نیز نحوه ارتباط آن‌ها با یکدیگر و اثرات و نتایجی که بازخواهند آورد به شکلی نظام‌دار و منطقی پیش‌بینی و بررسی می‌شود و نیازهای ناشی از آن تعیین می‌شود. (عباس زادگان و همکاران: ۱۳۸۸؛ ۱۱۶)

تحلیل سازمان: در این روش، ابعاد مختلف سازمان از حیث تهدیدها، فرصت‌ها و نقاط قوت و ضعف موجود و بالقوه درباره هر یک از اجزاء، ابعاد و فرایندهای سازمان تحلیل می‌شود و در انتها ضمن تشریح و تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب، نیازهای آموزشی تعیین می‌گردد (همان: ۱۱۶)

ارزیابی عملکرد: این روش از طریق مقایسه عملکرد شغلی جاری با معیارها یا اهداف عملکردی معین، شکاف بین آنچه باید انجام شود و آنچه فعلاً انجام می‌شود و یا آنچه در عملکرد شغلی می‌تواند بهبود یابد را مشخص می‌کند. یا اینکه حتی ممکن است شامل بخشی برای تشخیص و تعیین نیازهای آموزش باشد. (همان)

تحلیل وظیفه و الزامات دانشی - مهارتی که ضمن جامعیت، دارای خاصیت عملی بودن و تأکید بر پیش‌بینی و تصمیم‌گیری درباره جوانب مختلف کار است. هدف این الگو این است که نیازهای آموزشی کارکنان بر اساس وظایفشان در یک زمین عملی و واقعی سازمانی شناخته شوند؛ به طوری که دروندادی مناسب (روا و معتبر) برای طرح‌ریزی‌های آموزشی فراهم آید. (ملکی، ۱۳۹۷: ۷۵)

نیازهای آموزشی علوم راهبردی امنیت ملی

گام نخستین و اساسی برای برنامه‌ریزی آموزشی، شناسایی نیازهای آموزشی و به‌بیان‌دیگر، نیازسنجی است. (مرادی، ۱۳۹۲: ۱۱۱) بررسی پیشینه‌های پژوهش و نتایج مصاحبه با صاحب‌نظران حوزه امنیت ملی در سطح راهبردی منتج به استخراج گویه‌های اولیه از منابع یادشده گردید. به این شکل که ۲۹ گویه از مصاحبه با خبرگان، ۱۲ گویه از پیشینه‌های تحقیق و ۷ گویه از مطالعه دانشگاه‌های معتبر مشابه در سایر کشورها استخراج شد.

کشورهای دوست

الگوهای متفاوتی از رابطه بین کشورها از قبیل منازعه و ستیز، رقابت، ائتلاف و اتحاد وجود دارد. سیاست اتحاد و ائتلاف وقتی اتخاذ می‌گردد که کشوری معتقد است به‌تنهایی نمی‌تواند

هدف‌ها و منافع خود را خواه در داخل و یا خارج تحصیل کند و نیز ناشی از تصور یک خطر مشترک است که با اتکا به منافع ملی قابل دفع نیست. (سیف‌زاده، ۱۳۸۴: ۷۵)

برای درک موضوع دوستی کشورها باید به تمایز کلاسیک بین دوستی «ابزار» (دوستی ابزاری) و «فضیلت» (دوستی هنجاری) توجه کرد. مسئله این است که دوستی همیشه هر دو ویژگی را باهم ترکیب می‌کند. اگرچه هیچ‌گاه از حساب منفعت‌طلبانه عاری نیست. در واقع، فرض اصلی تلاش دقیق فکری در مورد دوستی اندیشیدن به این است که ما باید آن را از مشارکت‌های شبه هواخواهانه درجایی که هیچ پیوند نزدیکی وجود ندارد، متمایز کنیم. (برنسکوتر و همکاران، ۲۰۱۷: ۴)

شوت معتقد است که کشورها این آمادگی را دارند که با ایجاد پیوندهای اجتماعی برجسته، منافع ملی را به‌سوی هم‌گرایی سوق دهند و هدفی مشترک را دنبال کنند. (لئونارد شوت، ۲۰۱۵: ۳)

در پژوهش حاضر و در تعریف از کشور دوست برای جمهوری اسلامی ایران، بر وجه هنجاری و ارزشی تعریف کشور دوست تأکید می‌گردد. به این ترتیب، ضمن تأکید بر ابعاد رابطه دوستی بین دو کشور در سطوح بالا، کشور دوست برای جمهوری اسلامی ایران شامل کشورهایی می‌شود که دارای وجه ارزش‌ها و هنجارهای مشترک با جمهوری اسلامی ایران هستند. همچنین شمولیت تعریف دوست، جنبش‌های آزادی‌بخش و جبهه مقاومت در مقابل کشورهای سلطه‌گر جهانی و منطقه‌ای را در برمی‌گیرد.

روش‌شناسی

در این پژوهش، جمع‌آوری داده‌ها در روش کتابخانه‌ای با استفاده از کتب، مقالات، رساله‌ها و پروژه‌های پژوهشی و در روش میدانی پرسشنامه است.

برای انجام نیازسنجی آموزشی از مدل تحلیل وظیفه و الزامات دانشی - مهارتی استفاده شده است. پژوهش از نوع کاربردی و توصیفی است که به روش موردی - زمینه‌ای انجام شده است. جامعه آماری کلی این تحقیق شامل مسئولان، برنامه‌ریزان و هدایت‌کنندگان آموزش نیروهای مسلح و مسئولان، معاونان، رؤسای دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی، رؤسا و مدیران پژوهشکده‌های حوزه دفاع و امنیت در دانشگاه‌های نیروهای مسلح، استادان دانشگاه و خبرگان

دانشگاه عالی دفاع ملی

آموزش عالی از سایر مؤسسات آموزش عالی به تعداد ۶۵ نفر و به صورت هدفمند تعیین گردیده و تمام شمار است.

به منظور اطمینان از روایی پرسشنامه نیازسنجی، سؤالات با توجه به مبانی نظری و در نظر گرفتن هدف و سؤال تحقیق، طرح گردیدند و به تأیید کارشناسان مربوطه رسید. با توجه به این که این پرسشنامه از نوع نگرش سنجی است، جهت آزمون پایایی آن از ضریب آلفای کرونباخ و نرم افزار SPSS استفاده شده است. پایایی کلی سؤالات این پرسشنامه شامل ۴۸ سؤال با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ به شرح جدول ۱ است. نتایج نشان‌گر آن است که ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای پرسشنامه مذکور برابر ۰/۹۷۸ است یعنی این پرسشنامه از پایایی برخوردار است.

جدول ۱: وضعیت جامعه صاحب‌نظران و ضریب آلفای کرونباخ آزمون‌ها

آزمون	تعداد پاسخ‌گویان	تعداد سؤال	آلفای کرونباخ
پایایی پرسشنامه	۴۸	۲ × ۴۸	۰/۹۷۸

در نهایت، داده‌های گردآوری شده با به‌کارگیری روش «تحلیل اهمیت - عملکرد»^۱ و «تحلیل مؤلفه‌های کلیدی»^۲ تجزیه و تحلیل شده‌اند تا هدف تحقیق محقق شود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

به منظور شناسایی ویژگی‌های فردی (جمعیت‌شناسی) اعضای جامعه نمونه و حصول اطمینان از این که پرسش‌شوندگان دارای دانش، تجربه و قابلیت‌های لازم برای پاسخ‌گویی به پرسشنامه هستند، تعداد ۳ سؤال در خصوص تحصیلات، سابقه فعالیت‌های آموزشی و سابقه مطالعات در حوزه دفاع و امنیت و علوم دفاعی راهبردی طرح گردید.

نتایج به دست آمده مبین این مطلب است که از تعداد ۶۵ نفر پرسش‌شوندگان جامعه نمونه، ۲۱/۵ درصد دانشجوی دکتری و ۶۴/۶ درصد دارای مدرک تحصیلی دکتری هستند. همچنین، ۱۵/۴ درصد بین ۱۱ تا ۱۵ سال، ۳۳/۲ درصد بین ۱۶ تا ۲۰ سال و ۳۸/۲۵ درصد بیش از ۲۰ سال سابقه انجام فعالیت‌های آموزشی دارند. افزون بر این، از ۶۵ نفر پرسش‌شوندگان جامعه نمونه، ۱۳/۸ درصد بین ۱۱ تا ۱۵ سال، ۲۴/۶ درصد بین ۱۶ تا ۲۰ سال و ۳۲/۳ درصد بیش از ۲۰ سال سابقه مطالعه در حوزه دفاع و امنیت و علوم دفاعی راهبردی دارند. به همین جهت، اعضای

1 - Importance Performance Analysis (IPA)

2- Principal Component Analysis (PCA)

جامعه نمونه از توان علمی و تجربه عملی بالایی جهت درک عمیق سؤالات و پاسخ‌گویی مناسب به آن‌ها برخوردارند که این مجموعه اطلاعات، روایی پاسخ‌های جامعه نمونه را تأیید می‌کند.

جدول ۲: اطلاعات مربوط به سؤالات شناسایی

سابقه مطالعات حوزه دفاع	مدت (سال)	سابقه فعالیت آموزشی		سطح تحصیلات			
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	مقطع	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	مقطع	
۹/۲٪	۶	۳/۱٪	۲	۳/۱٪	۲	کارشناسی	
۲۰٪	۱۳	۹/۲٪	۶	۱۰/۸٪	۷	کارشناسی ارشد	
۱۳/۸٪	۹	۱۵/۴٪	۱۰	۲۱/۵٪	۱۴	دانشجوی دکتری	
۲۴/۶٪	۱۶	۳۳/۸٪	۲۲	۶۴/۶٪	۴۴	دکتری	
۳/۳۲٪	۲۱	۳۸/۵٪	۲۵				
۱۰۰	۶۵	جمع	۱۰۰	۶۵	۱۰۰	۶۵	جمع

برای دستیابی به هدف پژوهش، مؤلفه‌ها و گویه‌های نیازسنجی از پرسشنامه نیازسنجی که بر مبنای مصاحبه خبرگی و مطالعه عمیق اسناد، مدارک و منابع تهیه شد، کمک گرفته شد. پس از شناسایی گویه‌ها و ارزش‌دهی به آن‌ها توسط اعضای جامعه آماری، از تکنیک «تحلیل اهمیت - عملکرد» برای تحلیل داده‌ها و شناسایی نیازهای آموزشی بهره‌برداری گردید. سپس، برای اطمینان از صحت یافته‌ها و یافتن گویه‌های مهم احتمالی دیگر، از «تحلیل مؤلفه‌های کلیدی» به‌عنوان روش تحلیل مکمل بهره‌گیری شد. مجموعه این تحلیل‌ها موجب تأیید ۲۸ گویه به‌عنوان نیازهای دانشجویان دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) دانشگاه عالی دفاع ملی در حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی شد.

تحلیل یافته‌های مرتبط با سؤال یکم تحقیق:

به‌منظور یافتن پاسخ سؤال تحقیق یعنی «نیازهای آموزشی علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی دانشجویان دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) دانشگاه عالی امنیت ملی کدام‌اند؟»، تحلیل اهمیت - عملکرد و تحلیل مؤلفه‌های کلیدی به شرح گام‌های زیر مورد استفاده قرار گرفتند.

دانشگاه عالی دفاع ملی

الف) اجرای تحلیل اهمیت - عملکرد:

برای تحلیل داده‌ها به روش اهمیت - عملکرد، در گام یکم، پس از انجام مصاحبه خبرگی و مطالعه عمیق اسناد، مدارک و منابع گوناگون، تعداد ۴۸ گویه شناسایی و استخراج شد. در گام دوم، درجه اهمیت و میزان قابلیت عملیاتی سازی هر یک از گویه‌های «نیازهای آموزشی دانشجویان دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) در حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی» به انجام رسید. برای این منظور، پرسشنامه‌ای برای احصاء میزان اهمیت هر گویه و میزان قابلیت موجود برای اجرایی سازی آن با طیف نه‌تایی تهیه گردید. سپس در سومین گام، ارزش نهایی هر یک از گویه‌های «نیازهای آموزشی دانشجویان دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) در حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی» تعیین شد. در گام چهارم، ارزش آستانه هر یک از گویه‌های «نیازهای آموزشی دانشجویان دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) در حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی» محاسبه شد. درنهایت، موقعیت نسبی هر یک از گویه‌های مؤلفه «نیازهای آموزشی دانشجویان دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) در حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی» بر روی ماتریس تحلیل اهمیت - عملکرد تعیین شد که محاسبات مربوط به هریک از این گام‌ها در جداول مربوطه آمده است.

جدول ۳: ارزش نهایی و ارزش آستانه و جایگاه هر گویه در ماتریس اهمیت - عملکرد

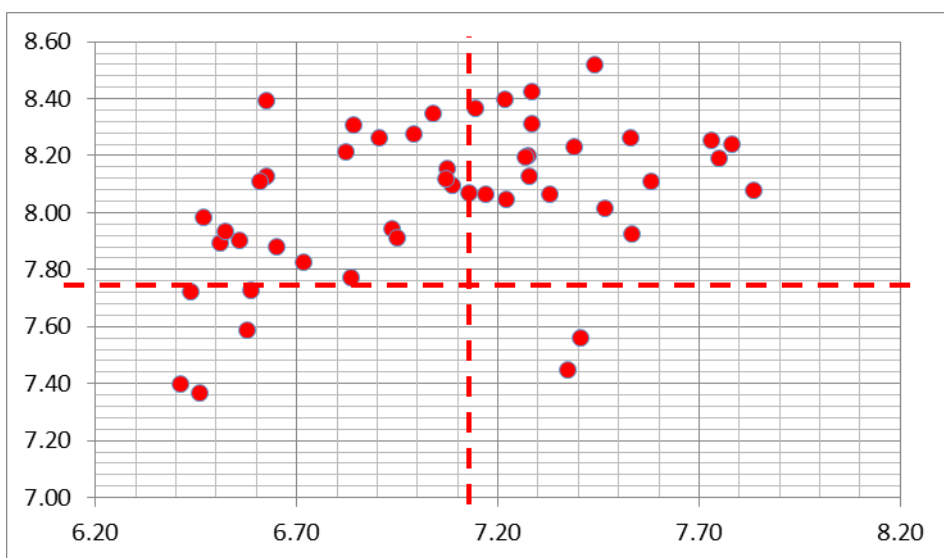
ردیف	گویه	ارزش نهایی	ارزش آستانه	رتبه نهایی	رتبه آستانه
۱	شناخت مبانی امنیت در اسلام	۷,۴۵	۷,۳۷	چهارم	
۲	آشنایی با ارکان جهت ساز مرتبط با بخش امنیت	۸,۳۱	۷,۲۸	دوم	
۳	کسب آگاهی از اسناد بالادستی مرتبط با بخش امنیت	۷,۵۶	۷,۴۰	چهارم	۷,۰۶
۴	شناخت مفهوم و ابعاد امنیت	۸,۲۶	۷,۷۳	دوم	۸,۰۵
۵	تشخیص عوامل اثرگذار بر امنیت	۸,۰۸	۷,۸۳	دوم	
۶	شناخت مکاتب امنیتی	۷,۹۳	۷,۵۳	چهارم	
۷	توان درک و تحلیل نظریه‌های امنیت	۸,۱۱	۷,۵۸	دوم	

دوم			۷,۲۷	۸,۲۰	تمییز مسائل امنیتی از مسائل غیرامنیتی و تحلیل محیط امنیتی به منظور به حداقل رسانیدن هزینه‌های امنیت ملی	۸
دوم			۷,۳۳	۸,۰۷	شناخت عوامل امنیت آفرین و ناامنی زدا به منظور ارتقاء امنیت ملی	۹
دوم			۷,۵۳	۸,۲۷	شناخت ماهیت و چستی مفهوم تهدید	۱۰
دوم			۷,۴۴	۸,۵۲	شناخت ابعاد یا حوزه‌های تهدید (سیاسی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی، زیستی، فناوریانه)	۱۱
دوم			۷,۳۹	۸,۲۳	شناخت سطوح تهدید	۱۲
چهارم			۷,۲۲	۸,۰۵	شناخت رابطه جغرافیا با تهدید	۱۳
دوم			۷,۰۷	۸,۱۶	شناخت ماهیت چالش‌ها، آسیب‌ها و تهدیدهای حوزه امنیت	۱۴
دوم			۷,۲۲	۸,۴۰	شناخت تهدیدات نوین و ماهیت آن‌ها	۱۵
اول			۶,۶۲	۸,۴۰	توان پیش‌بینی تهدیدات آینده	۱۶
دوم			۷,۷۵	۸,۱۹	شناخت مفهوم امنیت و امنیت ملی	۱۷
دوم			۷,۷۸	۸,۲۴	آشنایی با راهبرد امنیت ملی	۱۸
دوم			۷,۱۷	۸,۰۷	تدوین / مشارکت در تدوین راهبرد امنیت ملی	۱۹
دوم			۷,۱۴	۸,۳۷	تبیین و تحلیل تأثیر تحولات سیاسی منطقه‌ای و جهانی بر امنیت ملی	۲۰
دوم			۷,۲۸	۸,۱۳	آشنایی با مبانی طرح‌ریزی راهبردی دفاعی امنیتی	۲۱
دوم			۷,۱۳	۸,۰۷	تدوین الگوها و طرح‌های امنیتی	۲۲
اول			۶,۹۰	۸,۲۶	آشنایی با مبانی امنیتی سایر کشورها	۲۳
دوم			۷,۲۸	۸,۴۳	آشنایی با پیمان‌های امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی	۲۴
دوم			۷,۰۹	۸,۱۰	تجزیه و تحلیل سیاسی - دفاعی پیمان‌های امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی	۲۵
سوم			۶,۷۲	۷,۸۳	برنامه‌ریزی و اجرای عملیات روانی سطح راهبردی	۲۶

دانشگاه عالی دفاع ملی

سوم		۶,۹۳	۷,۹۵	شناخت روش‌های خنثی‌سازی عملیات روانی سطح راهبردی	۲۷
اول		۶,۸۲	۸,۲۲	شناخت بحران و عوامل ایجاد بحران	۲۸
اول		۷,۰۴	۸,۳۵	ریشه‌یابی و تجزیه و تحلیل بحران‌های امنیتی منطقه‌ای و جهانی	۲۹
دوم		۷,۰۷	۸,۱۲	شناخت عوامل و الزامات بروز بحران‌های امنیتی	۳۰
چهارم		۷,۴۶	۸,۰۲	شناخت فرایند شکل‌گیری بحران‌های امنیتی	۳۱
اول		۶,۹۹	۸,۲۸	تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری و اقدام در شرایط بروز بحران امنیتی و دفع تهدید	۳۲
اول		۶,۶۲	۸,۱۳	کنترل / مشارکت در کنترل بحران‌های امنیتی	۳۳
اول		۶,۶۱	۸,۱۱	شناخت مفهوم توسعه	۳۴
اول		۶,۸۴	۸,۳۱	شناخت رابطه توسعه با امنیت	۳۵
سوم		۶,۹۵	۷,۹۲	آگاهی کامل از اصول عملیات توسعه و پدافند داخلی	۳۶
سوم		۶,۵۱	۷,۹۰	شناخت احتمال شکل‌گیری جمعیت‌های آسیب‌پذیر به‌عنوان زمینه بروز شرایط امنیتی یا بحران امنیتی	۳۷
سوم		۶,۵۸	۷,۷۳	آشنایی با روش‌های جداسازی و خنثی‌سازی در عملیات توسعه و پدافند داخلی	۳۸
سوم		۶,۴۶	۷,۳۷	شناخت کارکردهای نیروهای ویژه در عملیات توسعه و پدافند داخلی	۳۹
سوم		۶,۴۱	۷,۴۰	شناخت عملیات ویژه قابل به‌کارگیری در توسعه و پدافند داخلی	۴۰
سوم		۶,۸۳	۷,۷۷	توان تشخیص تحولات اجتماعی با رویکرد امنیتی	۴۱
سوم		۶,۵۷	۷,۵۹	شناخت الزامات تهیه برآورد اطلاعاتی	۴۲

سوم			۶,۴۴	۷,۷۳	توان تهیه / مشارکت در تهیه برآورد اطلاعاتی	۴۳
سوم			۶,۵۶	۷,۹۰	شناخت کارکردهای فرهنگ عمومی اطلاعاتی	۴۴
سوم			۶,۴۷	۷,۹۹	شناخت آسیب‌های اطلاعاتی و راه‌های پیش‌گیری	۴۵
سوم			۶,۶۵	۷,۸۸	توان تعیین اولویت‌های اطلاعاتی و امنیتی	۴۶
سوم			۶,۵۲	۷,۹۴	توان تهیه طرح‌های راهبردی پدافند غیرعامل با رویکرد امنیتی	۴۷
دوم			۷,۲۷	۸,۲۰	توان تهیه طرح‌های دفاع غیرنظامی و بسیج عمومی	۴۸

نمودار ۱: جایگاه گویه‌ها در ماتریس اهمیت - عملکرد

یافته‌ها نشان می‌دهد که گویه‌های «شناخت ابعاد یا حوزه‌های تهدید (سیاسی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی، زیستی، فناورانه)»، «آشنایی با پیمان‌های امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی»، «شناخت تهدیدات نوین و ماهیت آن‌ها»، «تبیین و تحلیل تأثیر تحولات سیاسی منطقه‌ای و جهانی بر امنیت ملی»، «آشنایی با ارکان جهت ساز مرتبط با بخش امنیت»، «شناخت ماهیت و چیرستی مفهوم تهدید»، «شناخت مفهوم و ابعاد امنیت»، «آشنایی با راهبرد امنیت ملی»، «شناخت سطوح

دانشگاه عالی دفاع ملی

تهدید»، «تمییز مسائل امنیتی از مسائل غیرامنیتی و تحلیل محیط امنیتی به‌منظور به حداقل رسانیدن هزینه‌های امنیت ملی»، «توان تهیه طرح‌های دفاع غیرنظامی و بسیج عمومی»، «شناخت مفهوم امنیت و امنیت ملی»، «شناخت ماهیت چالش‌ها، آسیب‌ها و تهدیدهای حوزه امنیت»، «آشنایی با مبانی طرح‌ریزی راهبردی دفاعی امنیتی»، «شناخت عوامل و الزامات بروز بحران‌های امنیتی»، «توان درک و تحلیل نظریه‌های حوزه امنیت»، «تجزیه و تحلیل سیاسی-دفاعی پیمان‌های امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی»، «تشخیص عوامل اثرگذار بر امنیت»، «تدوین الگوها و طرح‌های امنیتی»، «تدوین/ مشارکت در تدوین راهبرد امنیت ملی» و «شناخت عوامل امنیت آفرین و ناامنی زدا به‌منظور ارتقاء امنیت ملی» با قرار گرفتن در ربع دوم ماتریس، به ترتیب دارای اولویت بالاتری هستند. از طرفی، قرار گرفتن این گویه‌ها در ربع دوم یعنی اهمیت و قابلیت عملیاتی سازی آن‌ها بالاست و می‌توانند در حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی، نیازهای آموزشی دارای اولویت بالا محسوب شوند.

ب) تحلیل مؤلفه‌های کلیدی:

یافته‌های عملیات تحلیل مؤلفه‌های کلیدی برای «نیازهای آموزشی دانشجویان دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) در حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی» نشان‌گر آن است که گویه‌های «شناخت ابعاد یا حوزه‌های تهدید (سیاسی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی، زیستی، فناورانه)»، «توان تهیه / مشارکت در تهیه برآورد اطلاعاتی»، «شناخت ماهیت و چیستی مفهوم تهدید»، «شناخت احتمال شکل‌گیری جمعیت‌های آسیب‌پذیر به‌عنوان زمینه بروز شرایط امنیتی یا بحران امنیتی»، «تبیین و تحلیل تأثیر تحولات سیاسی منطقه‌ای و جهانی بر امنیت ملی» و «شناخت مکاتب امنیتی» تا ۸۷/۰۵۴ درصد منظور موردنظر برای تعیین نیازهای آموزشی دانشجویان دانشکده را پوشش می‌دهند. با این حال، برای پوشش کامل‌تر مؤلفه‌های تأثیرگذار در بیان نیازهای آموزشی دانشجویان دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) در حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی، گویه‌های دیگر «شناخت مبانی امنیت در اسلام»، «آشنایی با ارکان جهت‌ساز مرتبط با بخش امنیت»، «کسب آگاهی از اسناد بالادستی مرتبط با بخش امنیت»، «شناخت مفهوم و ابعاد امنیت»، «تشخیص عوامل اثرگذار بر امنیت»، «شناخت مکاتب امنیتی»، «توان درک و تحلیل نظریه‌های حوزه امنیت»، «تمییز مسائل امنیتی از مسائل غیرامنیتی و تحلیل محیط امنیتی به‌منظور به حداقل رسانیدن هزینه‌های امنیت ملی»، «شناخت عوامل امنیت آفرین و ناامنی زدا

به منظور ارتقاء امنیت ملی»، «شناخت ماهیت و چیستی مفهوم تهدید»، «شناخت سطوح تهدید» و «شناخت رابطه جغرافیا با تهدید» هستند که می‌توانند تا ۹۵ درصد منظور مورد نظر برای تعیین نیازهای آموزشی دانشجویان دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) را پوشش دهند. مراحل تحلیل در جدول‌های زیر قابل مشاهده است:

جدول ۴: یافته‌های تحلیل مؤلفه‌های کلیدی برای گویه‌های مؤلفه «نیازهای آموزشی دانشجویان دانشکده

پیامبر اعظم (صلوات... علیه) در حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی»

روش استخراج: تحلیل مؤلفه کلیدی						
واریانس نهایی						
مقدار استخراج مجذور ورودی‌ها			مقدار ویژه اولیه			تعداد شاخص‌های پوشش دهنده
تجمعی	واریانس	کل	تجمعی	واریانس	کل	
۶۵/۴	۶۵/۴	۳۱/۳۹۲	۶۵/۴	۴/۶۵	۳۱/۳۹۲	۱
۷۲/۲۴۴	۶/۸۴۵	۳/۲۸۶	۷۲/۲۴۴	۶/۸۴۵	۳/۲۸۶	۲
۷۷/۱۳۳	۴/۸۸۹	۲/۳۴۷	۷۷/۱۳۳	۴/۸۸۹	۲/۳۴۷	۳
۸۱/۲۳۳	۴/۱	۱/۹۶۸	۸۱/۲۳۳	۴/۱	۱/۹۶۸	۴
۸۴/۵۶۴	۳/۳۳۱	۱/۵۹۹	۸۴/۵۶۴	۳/۳۳۱	۱/۵۹۹	۵
۸۷/۰۵۴	۲/۴۹	۱/۱۹۵	۸۷/۰۵۴	۲/۴۹	۱/۱۹۵	۶
			۸۸/۸۹۷	۱/۸۴۳	۰/۸۸۵	۷
			۹۰/۴۸۹	۱/۵۹۱	۰/۷۶۴	۸
			۹۱/۷۶۹	۱/۲۸	۰/۶۱۵	۹
			۹۲/۸۴۵	۱/۰۷۶	۰/۵۱۷	۱۰
			۹۳/۸۵	۱/۰۰۵	۰/۴۸۲	۱۱
			۹۴/۷۷۳	۰/۹۲۳	۰/۴۴۳	۱۲
			۹۵/۵۷۳	۰/۸	۰/۳۸۴	۱۳

دانشگاه عالی دفاع ملی

جدول ۵: اولویت‌بندی یافته‌های تحلیل مؤلفه‌های کلیدی برای گویه‌های مؤلفه «نیازهای آموزشی دانشجویان

دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) در حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی»

مؤلفه	
۰/۶۱۶	شناخت مبانی امنیت در اسلام
۰/۵۸۵	آشنایی با ارکان جهت ساز مرتبط با بخش امنیت
۰/۵۴۲	کسب آگاهی از اسناد بالادستی مرتبط با بخش امنیت
۰/۷۹۴	شناخت مفهوم و ابعاد امنیت
۰/۷۹۷	تشخیص عوامل اثرگذار بر امنیت
۰/۸۷۱	شناخت مکاتب امنیتی
۰/۸۵۶	توان درک و تحلیل نظریه‌های حوزه امنیت
۰/۸۴۶	تمییز مسائل امنیتی از مسائل غیرامنیتی و تحلیل محیط امنیتی به‌منظور به حداقل رساندن هزینه‌های امنیت ملی
۰/۸۴	شناخت عوامل امنیت آفرین و ناامنی زدا به‌منظور ارتقاء امنیت ملی
۰/۸۵	شناخت ماهیت و چستی مفهوم تهدید
۰/۹۱۱	شناخت ابعاد یا حوزه‌های تهدید (سیاسی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی، زیستی، فناورانه)
۰/۸۷	شناخت سطوح تهدید
۰/۸۵۷	شناخت رابطه جغرافیا با تهدید
۰/۸۹۲	شناخت ماهیت چالش‌ها، آسیب‌ها و تهدیدهای حوزه امنیت
۰/۹۲	شناخت تهدیدات نوین و ماهیت آن‌ها
۰/۷۸۷	توان پیش‌بینی تهدیدات آینده
۰/۸۸۴	شناخت مفهوم امنیت و امنیت ملی
۰/۸۱۸	آشنایی با راهبرد امنیت ملی
۰/۸۱۴	تدوین / مشارکت در تدوین راهبرد امنیت ملی
۰/۸۹	تبیین و تحلیل تأثیر تحولات سیاسی منطقه‌ای و جهانی بر امنیت ملی
۰/۸۱۵	آشنایی با مبانی طرح‌ریزی راهبردی دفاعی امنیتی
۰/۸۹	تدوین الگوها و طرح‌های امنیتی
۰/۸۳۱	آشنایی با مبانی امنیتی سایر کشورها
۰/۷۳۸	آشنایی با پیمان‌های امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی
۰/۸۱۵	تجزیه و تحلیل سیاسی - دفاعی پیمان‌های امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی
۰/۷۹۷	برنامه‌ریزی و اجرای عملیات روانی سطح راهبردی
۰/۸۸۸	شناخت روش‌های خنثی‌سازی عملیات روانی سطح راهبردی
۰/۹۳۷	شناخت بحران و عوامل ایجاد بحران
۰/۹۴	ریشه‌یابی و تجزیه و تحلیل بحران‌های امنیتی منطقه‌ای و جهانی
۰/۷۴۶	شناخت عوامل و الزامات بروز بحران‌های امنیتی

۰/۸۸۵	شناخت فرایند شکل‌گیری بحران‌های امنیتی
۰/۸۷۵	تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری و اقدام در شرایط بروز بحران امنیتی و دفع تهدید
۰/۸۷۹	کنترل / مشارکت در کنترل بحران‌های امنیتی
۰/۸۷۷	شناخت مفهوم توسعه
۰/۸۹۵	شناخت رابطه توسعه با امنیت
۰/۸۲۳	آگاهی کامل از اصول عملیات توسعه و پدافند داخلی
۰/۸۴۱	شناخت احتمال شکل‌گیری جمعیت‌های آسیب‌پذیر به‌عنوان زمینه بروز شرایط امنیتی یا بحران امنیتی
۰/۸۰۱	آشنایی با روش‌های جداسازی و خنثی‌سازی در عملیات توسعه و پدافند داخلی
۰/۸۶۷	شناخت کارکردهای نیروهای ویژه در عملیات توسعه و پدافند داخلی
۰/۸۸۴	شناخت عملیات ویژه قابل به‌کارگیری در توسعه و پدافند داخلی
۰/۸۴۴	توان تشخیص تحولات اجتماعی با رویکرد امنیتی
۰/۸۹۴	شناخت الزامات تهیه برآورد اطلاعاتی
۰/۸۲۷	توان تهیه / مشارکت در تهیه برآورد اطلاعاتی
۰/۸۹۹	شناخت کارکردهای فرهنگ عمومی اطلاعاتی
۰/۸۸۴	شناخت آسیب‌های اطلاعاتی و راه‌های پیش‌گیری از آن
۰/۸۶۴	توان تعیین اولویت‌های اطلاعاتی و امنیتی
۰/۸۶۸	توان تهیه طرح‌های راهبردی پدافند غیرعامل با رویکرد امنیتی
۰/۸۰۱	توان تهیه طرح‌های دفاع غیرنظامی و بسیج عمومی

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری:

نتیجه‌نهایی به‌دست‌آمده از تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق، آشکار کرد که در حوزه «نیازهای آموزشی حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت ملی» ۲۸ نیاز آموزشی به این شرح شناسایی گردید:

۱. «شناخت ابعاد یا حوزه‌های تهدید (سیاسی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی، زیستی، فناورانه)»
۲. «آشنایی با ارکان جهت‌ساز مرتبط با بخش امنیت»
۳. «آشنایی با پیمان‌های امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی»
۴. «آشنایی با راهبرد امنیت ملی»
۵. «آشنایی با مبانی طرح‌ریزی راهبردی دفاعی امنیتی»
۶. «تبیین و تحلیل تأثیر تحولات سیاسی منطقه‌ای و جهانی بر امنیت ملی»

دانشگاه عالی دفاع ملی

۷. «تجزیه و تحلیل سیاسی - دفاعی پیمان‌های امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی»
۸. «تدوین / مشارکت در تدوین راهبرد امنیت ملی»
۹. «تدوین الگوها و طرح‌های امنیتی»
۱۰. «تشخیص عوامل اثرگذار بر امنیت»
۱۱. «تمیز مسائل امنیتی از مسائل غیرامنیتی و تحلیل محیط امنیتی به منظور به حداقل رسانیدن هزینه‌های امنیت ملی»
۱۲. «توان تهیه / مشارکت در تهیه برآورد اطلاعاتی»
۱۳. «توان تهیه طرح‌های دفاع غیرنظامی و بسیج عمومی»
۱۴. «توان درک و تحلیل نظریه‌های حوزه امنیت»
۱۵. «شناخت ابعاد یا حوزه‌های تهدید (سیاسی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی، زیستی، فناورانه)»
۱۶. «شناخت احتمال شکل‌گیری جمعیت‌های آسیب‌پذیر به‌عنوان زمینه بروز شرایط امنیتی یا بحران امنیتی»
۱۷. «شناخت تهدیدات نوین و ماهیت آن‌ها»
۱۸. «شناخت رابطه جغرافیا با تهدید»
۱۹. «شناخت سطوح تهدید»
۲۰. «شناخت عوامل امنیت آفرین و ناامنی زدا به‌منظور ارتقاء امنیت ملی»
۲۱. «شناخت عوامل و الزامات بروز بحران‌های امنیتی»
۲۲. «شناخت ماهیت چالش‌ها، آسیب‌ها و تهدیدهای حوزه امنیت»
۲۳. «شناخت ماهیت و چیستی مفهوم تهدید»
۲۴. «شناخت مبانی امنیت در اسلام»
۲۵. «شناخت مفهوم امنیت و امنیت ملی»
۲۶. «شناخت مفهوم و ابعاد امنیت»
۲۷. «شناخت مکاتب امنیتی»
۲۸. «کسب آگاهی از اسناد بالادستی مرتبط با بخش امنیت»

ب- پیشنهادها:

- ۱- با توجه به این که آموزش دانشجویان میهمان از کشورهای مسلمان و دوست از چندی پیش آغاز شده است، پیشنهاد می شود، نتایج این پژوهش، مبنای تعیین رشته های تحصیلی دانشجویان میهمان در حوزه علوم راهبردی مرتبط با امنیت قرار گیرد.
- ۲- تقریباً تمامی صاحب نظران حوزه مدیریت آموزش متفق القول هستند که نخستین گام در تدوین فرایند آموزش انجام نیازسنجی است؛ بنابراین، انجام نیازسنجی آموزشی به روش علمی در سایر حوزه های آموزشی دانشکده پیامبر اعظم (صلوات... علیه) مانند حوزه علوم دفاعی و مدیریت راهبردی نیز پیشنهاد می شود.

فهرست منابع

- "قرآن کریم"، ترجمه و تفسیر حضرت آیت... ناصر مکارم شیرازی

الف- منابع فارسی:

- "اساسنامه دانشگاه عالی دفاع ملی" (۱۳۸۱)
- امین الرعایا، مهین؛ یارمحمدیان، محمدحسین؛ احسان‌پور، سهیلا؛ حسن‌زاده، اکبر و بهرامی، سوسن (۱۳۸۴)، "نیازسنجی آموزشی مدیران ستادی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اصفهان"، مجله مدیریت سلامت، تابستان، دوره ۸، شماره ۲۰، صص ۶۸ - ۶۱
- ایران‌نژاد، پریسا و منعمی، فاطمه (۱۳۹۶)، "نیازسنجی برنامه آموزشی بر اساس سبک زندگی اسلامی - ایرانی مقطع متوسطه"، دو فصلنامه تربیت اسلامی، شماره ۲۵، صص ۷۰ - ۵۵
- باربازت، جین (۱۳۹۰)، "نیازسنجی آموزشی، روش‌ها، ابزار، فنون"، ترجمه رحمت... پاکدل، تهران، انتشارات آبیژ
- پیرا، سادینا؛ محمدخانی، کامران و تقی‌پور ظهیر، علی (۱۳۹۸)، "مطالعه تأثیر ابعاد محیط آموزشی بر میزان تغییر سرمایه روان‌شناختی و ارزش‌های اخلاقی دانشجویان منطقه ۸ دانشگاه آزاد اسلامی (با ارائه مدل ساختاری)"، فصلنامه پژوهش‌های اخلاقی، شماره ۳۷، صص ۸۶ - ۶۹
- رضوی، سید عباس (۱۳۹۰)، "مباحث نوین در فناوری آموزشی"، اهواز، انتشارات دانشگاه اهواز
- رهنورد، فرج... (۱۳۹۰)، "نیازسنجی آموزشی مدیران عالی در بخش دولتی ایران"، فصلنامه فرآیند مدیریت و توسعه، بهار، شماره ۷۵، صص ۵۰ - ۲۵
- زارعی زوارکی، اسماعیل (۱۳۹۱)، "طراحی آموزشی و محیط‌های یادگیری با رویکرد تلفیقی: نقدی بر مدل‌های پیشین و ارائه مدلی نوین در این زمینه"، مجموعه مقالات دانشگاه علامه طباطبایی، شماره ۲۸۵، صص ۲۸۰ - ۲۵۹
- جانفشان، کامران و بلوچی، قدرت... (۱۳۸۸)، "تاریخچه مختصری از طراحی آموزشی"، همایش شیوه‌های نوین در مدیریت مدارس در هزاره سوم، صص ۸ - ۱
- جهانیان، رمضان و شفیعی علویجه، مریم (۱۳۹۵)، "شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی منابع انسانی دادگستری استان قزوین"، فصلنامه علوم رفتاری، تابستان، دوره نهم، صص ۱۴۷

- سمیعی زفرقندی، مرتضی و غلامی، فوزیه (۱۳۹۵)، "نیازسنجی اولیای دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه"، فصلنامه روان‌شناسی: خانواده و پژوهش، شماره ۳۱، صص ۴۰ - ۲۷
- "سند نقشه جامع علمی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران" (اردیبهشت ۱۳۹۳)
- سیف‌زاده، حسین (۱۳۸۴)، "سیاست خارجی ایران"، چاپ اول، تهران، نشر میزان
- شریف‌زاده، فتاح و عبدی، فاطمه (۱۳۸۷)، "تبیین نیازهای آموزشی و آثار آموزش ضمن خدمت بر یادگیری کارکنان مخابرات رسته اداری مالی اداره کل منطقه دو تهران"، فصلنامه پژوهش‌های مدیریت، سال اول، پاییز، شماره اول، صص ۷۰ - ۴۱
- شیخ، علیرضا (۱۳۹۷)، "بازطراحی نظام تربیتی، آموزشی - پژوهشی دانشکده دفاع ملی با تأکید بر تدوین رشته‌ها و گرایش‌ها"، رساله دکتری، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده دفاع ملی
- صفری، اسکندر (۱۳۹۵)، "بازطراحی نظام آموزشی - پژوهشی دانشکده امنیت ملی بر اساس نیازسنجی فرماندهان و مدیران سطوح راهبردی با تأکید بر رشته‌ها و گرایش‌ها"، رساله دکتری، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده امنیت ملی
- عباس‌زادگان، محمد و ترک‌زاده، جعفر (۱۳۸۸)، "نیازسنجی آموزشی در سازمان‌ها"، چاپ چهارم، تهران، شرکت سهامی انتشار
- عیوضی، محمدرحیم (۱۳۹۴)، "طراحی نظام آموزش و پژوهش دانشگاه عالی دفاع ملی برای دانشجویان خارجی"، پروژه پژوهشی، دانشگاه عالی دفاع ملی
- فتحی واجارگاه، کورش و فخام‌زاده، پروانه (۱۳۹۲)، "نیازسنجی آموزشی، الگوها و فنون"، چاپ دوم، نشر آبیژ
- فتحی واجارگاه، کورش؛ عارفی، محبوبه و زمانی‌منش، حامد (۱۳۹۲)، "بررسی موانع پذیرش دانشجویان خارجی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی"، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، زمستان، شماره ۶۲، صص ۸۰ - ۶۵
- کشاورزمهر، مریم و کوچک خوشنویس، احمدمیرزا (۱۳۹۵)، "ارائه مدل‌های سه‌بعدی هوشمندانه جهت ارتقاء یادگیری کودکان"، ماهنامه شباک، سال دوم، شماره ۱۱، صص ۷۶ - ۶۵
- "کلیات نظام جامع تربیت و آموزش نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران" (۱۳۹۳)
- مرادی، رضا (۱۳۹۲)، "آسیب‌شناسی آموزش‌های تخصصی قرارگاه پدافند هوایی خاتم‌الانبیاء (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) در ابعاد عملیاتی و فنی و ارائه راهکار مناسب در راستای ارتقای

دانشگاه عالی دفاع ملی

آموزش‌های تخصصی"، پروژه پژوهشی، مرکز تحقیقات قرارگاه پدافند هوایی خاتم‌الانبیاء (صلی... علیه و آله و سلم) آجا

- مطلبی کربکندی، محمدعلی (۱۳۹۱)، "برنامه‌ریزی آموزشی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی بر اساس نیازهای مدیریتی سطوح راهبردی کشور"، رساله دکتری، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده مدیریت راهبردی
- معین‌الدینی، محمود (۱۳۹۸)، "نیازسنجی آموزشی مسائل راهبردی اجتماعی"، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال هفدهم، شماره ۷۷، پاییز، صص ۲۲۴ - ۲۰۳
- ملکی، حسن (۱۳۹۷)، "مقدمات برنامه‌ریزی درسی"، تهران، انتشارات سمت
- نصری، صادق؛ کرم‌پور، عبدالحسین و پیروزی، مهرداد (۱۳۹۵)، "بررسی راه‌کارهای کیفیت‌بخشی به آموزش‌های ضمن خدمت"، نشریه علمی - پژوهشی فناوری آموزش، تابستان، شماره ۴، صص ۲۶۱ - ۲۴۷
- وکیل‌جزی، ناصر...؛ اقبالیان نورانی زاده، پریسا؛ عکاف‌زاده سواری، نفیسه و قضاوی خوراسگانی، اکبر (۱۳۹۹)، "بررسی میزان کاربرد مدل‌های طراحی آموزشی در ارزیابی دوره‌های آموزش الکترونیک در نظام آموزش عالی ایران"، فصلنامه پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، شماره ۲۶، صص ۶۲ - ۴۷

ب- منابع انگلیسی:

- Berenskoetter, Felix. Van Hoef, Yuri. (2017). Friendship and Foreign Policy, available at: www.researchgate.net.
- Jirasatjanukul, Kanokrat, Jeerungsuwan, Namon. (2018). The Design of an Instructional Model Based on Connectivism and Constructivism to Create Innovation in Real World Experience. International Education Studies, Vol... 11, No. 3, Thailand.
- Palacios, Kolette N. (2003), Developing a Comprehensive Needs Assessment Model for Implementation in Continuing Education, Southwest Texas State University.
- Royce, David. Sleeze, Station Tindall, Michelle, Badger, Karen & Webster. Matthew J. (2009). Needs Assessment, Oxford University Press. The U.S.Simona, Sava. (2012). Needs analysis and program planning in adult education, Budrich, Denmark.
- Schuette, Leonard. (2015). Friendship and International Relations: obtainable at: <https://www.e-ir.info/2015/05/29/friendship-and-international-relations/>
- Watkins, Ryan. W. Meiers, Maurya. Visser, Yusra Laila. (2013). A Guide To Assessing Needs. Essential Tools for Collecting Information, Making Decisions, and Achieving Development Results, The World Bank.
- Woodpack, Tim and Whitaker, Tim. (1988). Needs Assessment in Post-16 Education, Falmer Press. United Kingdom.

ج- منابع عربی:

- علی الجهوری، شمسہ بنت حمد (٢٠١٣)، "الاحتیاجات التدریبیة للقیادات التربویة فی المدیریات العامه للتربیة والتعليم فی سلطنه عمان"، الرساله استکمالا لمتطلبات الحصول علی درجه الماجستير فی التربیة اخصص: الاداره التربویة، جامعه نزوی
- فارس القاضي، نجاح سعود (٢٠١٦)، "الاحتیاجات التدریبیة لمعلمی الاساسیة من وجهه نظر المشرفین التربویین فی محافظه المفرق"، کلیه التربیة اللبنت، وزاره التربیة و التعليم